

דקדוקי מילים וטעמים והדרכה לקורא במטות מסעי,
בהפטרות ובראשון של דברים

ל ג אֶזְרָא-הַשֶּׁבַע: במלעיל. לְאָסֶר: אל"ף בשוא נח, לא
בשווא נע ולא בחטף
ל ה כָּל-נִדְרֵיהֶ: ישנם קוראים 'המקפידים' לבטא יו"ד
אחר הר"ש, מנהג פסול מיסודו שאין לו על
מה להישען. נכון הדבר גם לגבי וְאֶסְרִיהֶ
ל ו שְׁמַעוּ הַשִּׁי"ן בקמץ קטן. וְה': אין להשמיע את
האל"ף של תחילת שם ה', לקרא כאילו כתוב
'ודוני'. יִסְלַח-לָהּ: געיה ביו"ד, עם זאת הסמ"ך בשוא
נח
ל י וְנִדְרֵי: הנ"ן בצירי וכן בהמשך בפסוק יד
ל יג וְלֹאֲסֶר: הלמ"ד בשוא נח
ל יד לְעֹנֹת: הנ"ן בדגש חזק, לשון ענוי הנפש
לא ג וְיִהְיוּ: וא"ו החיבור בשוא נע
לא ו וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ: כך היא ההטעמה הנכונה, בקורן
ודפוסים אחרים מוטעם בטעות מונח זקף קטון דבר
המשנה את משמעות הכתוב
לא ח עַל-חֲלָלֵיהֶם: החי"ת בפתח וללא געיה והלמ"ד
הראשונה, על אף הקושי, בשוא נח¹
לא יב אֶל-עֶרְבָת: געיה בעי"ן ועם זאת, הר"ש בשוא
נח
לא יג עליית שני (מחוברים)
לא יד מַצְבָּא: דגש חזק בצד"י והשווא הוא נע, אחרת
עלול להישמע 'מצווה'
לא טו הַחֵיִתִּים: החי"ת בחירק חסר ואחריה יו"ד
בחירק מלא
לא טז לְמִסֵּר-מַעַל: הסמ"ך בקמץ חטוף
לא יט בְּחָלָל: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול
המורה על מידוע
לא כג וְכָל אֲשֶׁר לֹא-יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמַּיִם:
יש להאיץ מעט את קריאת תיבת בָּאֵשׁ להסמיכה
לתיבה הקודמת שהרי הטפחא הוא המפסיק העיקרי
ולא התביר: וְכָל אֲשֶׁר לֹא-יָבֹא בָאֵשׁ - תַּעֲבִירוּ
בַּמַּיִם
לא כז תַּפְשִׁי: הפ"א בשוא נע
לא כח וְהִרְמֹתָ מִכֶּסֶׁ: במלרע, אין טעם נסוג אחור

לא לב בָּזָזוּ: זי"ן ראשונה בשוא נע ולא בחטף כפי
שמופיע בחלק מהדפוסים, כן הדבר גם בהמשך בפס'
כג
לא מט עֲבָדֶיךָ נִשְׁאָו: כך היא ההטעמה ולא במונח-
זקף כקורן ודומיו

לב א עליית שלישי

יעֲזֹר: העי"ן בשוא נח וכן בפס' ג וְיַעֲזֹר

לב ג² וְשִׁבְם: שי"ן שמאלית

לב ו תִּשְׁבּוּ פָה: טעם נסוג אחור לתי"ו

לב ח בְּשִׁלְחִי: השי"ן בקמץ קטן

לב יא לֹא-מִלְאָו: הלמ"ד ללא דגש ובשוא נח וכן
בפסוק הבא

לב יג הִרְעָ: רי"ש בפתח

לב יט בָּאָה: הטעם בבי"ת מלעיל, הקורא מלרע הופך
ללשון בינוני (הווה)

לב כ עליית רביעי

אם-תִּחַלְצוּ: מרכא בחי"ת כטעם משנה, כך הוא
במדויקים

לב כד לְצַנְאֲכֶם: הנ"ן בפתח והאל"ף חטופה

לב כה עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ: אין כאן דין אתי מרחיק ועל כן
היו"ד ללא דגש, כך לפי ברויאר והמדויקים

לב כו יִהְיוּ-שָׁם: געיה ביו"ד

לב כז וְעֲבָדֶיךָ יַעֲבְרוּ: אין כאן דין אתי מרחיק ועל כן
היו"ד ללא דגש, כך הדבר לפי ברויאר והמדויקים³

לב לה וַיִּגְבְּהָה: היו"ד בקמץ קטן

לב לח וְאֶת-שִׁבְמָה: שי"ן שמאלית

לב לט וַיִּזְרַשׁ אֶת-הָאֹמְרִי אֲשֶׁר-בָּהּ: טעם טפחא
בתיבה וַיִּזְרַשׁ

לב מב לָהּ: ללא מפיק

לג ג מִרְעַמְסֶס: העי"ן בשוא נח והמ"ם אחריה
בשוא נע⁴

לג ד וּבִאלֵהֶם: האל"ף כלל אינה נשמעת

³ הדגש במקרה של אתי מרחיק יבוא רק בהברה מוטעמת, דהיינו,
כאשר המילה השנייה מוטעמת בהברתה הראשונה. אות בראש
המילה בגעיה אינה נחשבת מוטעמת.

⁴ יתכן שינוי משמעות אם יקרא עי"ן פתוחה

¹ למי שמתקשה, אפשר לקרוא בדומה ללמ"ד בדגש חזק
² פסוק זה אינו מתורגם ע"י אונקלוס בתרגומים המדויקים. התרגום
המופיע בדפוסים הוא תרגום אחר

לג ט שְׁתִּים עֶשְׂרֶה: לפי ברויאר כך צריכה להיות
ההטעמה⁵

לג יד וְלֹא-הָיָה שָׁם: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה

לג יט מִרְתָּמָה: המ"ם בצירי ולא בחירק מפני הרי"ש
הבאה אחריה, כלל זה יפה גם בהמשך

לג כב בְּקִהְלָתָהּ: הקו"ף בשווא נח, לעומת זאת בפס'
הבא מְקִהְלָתָהּ הקו"ף בדגש חזק ובשווא נע

לג כט בְּחִשְׁמָנָהּ: במלרע

לג לד בְּעִבְרָנָהּ: במלרע

לג מא בְּצִלְמָנָהּ: מלרע

לג מה בְּדִיבָן גָּד: בְּדִיבָן מלרע, אין טעם נסוג אחור
וכן בפסוק הבא

לג מז דְּבִלְתִּימָה: הי"ד בשווא נח על אף שהיא באה
אחרי תנועה גדולה⁶

לג מט הַיִּשְׁמֹת: הי"ד בשווא נח

לג נ עליית חמישי

לג נב כָּל-מִשְׁכִּיתָם: שי"ן שמאלית

לג נג וַיִּשְׁבְּתָם-בָּהּ: געיה בוא"ו

לג נד אֲשֶׁר-יֵצֵא לוֹ: טעם נסוג אחור ליר"ד

לג נה לְשֹׁכִים: שי"ן שמאלית. וְצָרְרוּ: רי"ש ראשונה
בשווא נע ולא בחטף

לד ב אֶל-הָאָרֶץ כְּנָעַן: תיבת הָאָרֶץ בה"א הידיעה

לד ד וַעֲבַר צָנָה: טעם נסוג אחור לעי"ן

לד ה נַחֲלָה: במלעיל

לד ו זֶה-יְהִיָּה: הי"ד אינה דגושה, כן הדבר בשני
הפסוקים הבאים

לד י שְׁפָמָה: שי"ן ימנית!

לד יא וַיֵּרֶד הַגָּבֹל: השני בפסוק, בזקף קטן ולא
ברביע

לד יד הָרְאוּבֵנִי: האל"ף כלל אינה נשמעת, כאילו
כתוב 'הרובני'⁷

לד טז עליית ששי

לד כ וּלְמִטָּה בְּנֵי שְׁמֵעוֹן: מונח זקף קטן במדויקים⁸

לד כב בֶּן-יִגְלִי: הי"ד בקמץ קטן

לד כח כִּפְדָּהָל: הה"א בשווא נח, יש לקרוא כאילו
יש בה מפיק. להבדיל מ"פְּדָהָצוֹר" שהה"א נחה ואינה
נשמעת

לה ב לְעָרִים: העמדה קלה בלמ"ד להדגשת הסגול
המורה על מיודע

לה ד וּמִגְרָשִׁי: הרי"ש בשווא נע, אין לחוש לאותם
דפוסים אשר ניקדוה בחטף

לה ה אֲלֵפִים בְּאַמָּה: טעמים נדירים⁹

לה ז וְשִׁמְנָה: במלרע

לה ט עליית שביעי

לה יב עֲמָדוֹ: העי"ן בקמץ קטן

לה טז רָצַח הוּא: געיה בחי"ת, כך הדבר לפי ברויאר,
תוכנת הכתר וכן בתורה קדומה¹⁰

לה כ יְהִדְפָּנוּ: הה"א בשווא נח והדל"ת בדגש קל
ובחטף קמץ. בְּצִדִּיהָ: הדל"ת בחירק חסר והיר"ד
אחריה בדגש חזק וקמוצה, אין לקרוא 'בצדיאה'

לה כה כה וַיֵּשֶׁב בָּהּ: טעם נסוג אחור ליר"ד. וְאַחֲרֵי
מוֹת: ואחרי במרכא ולא במקף

לה לג שִׁפְכוֹ: השי"ן בחולם לא בקמץ חטוף, לכן
הפ"ה בשוא נע

לו ב אֶת-אֲדֹנִי צֹנָה ה'..... וְאֲדֹנִי צֹנָה בָּה':
בראשון הצד"י בחירק ובשני – בקיבוץ

לו ט מִמִּטָּה לְמִטָּה: בשתי המילים הטי"ת בסגול

הפסרת מסעי, ירמיהו ב ד-כח, ג ד:

שתי תלישות. גם סימן זה לתלישא הוא המצאת המדפיסים, בכתבי
היד תלישא קטנה היא עיגול מעל האות האחרונה, וגדולה – מעל
הראשונה. בספר אם למקרא של ר' שריה דבליצקי ז"ל כתב: "והניגון
הוא כמו פזר ותלישא גדולה ותלישא קטנה. מנחת כליל."

¹⁰ בחלק הדקדוק מסביר: 'כל רצח הוא' שבא כאן בענין, יש לקרות
תיבת רצח בינוני, לא לעיל ולא לרע' (הכוונה לא מלעיל ולא מלרע).

א"ה: אחרי המחילה לא ניתן ליאמר כלל. כל המהות של פתח גנובה
היא הוספת פתח במקום שוא נח הברה סגורה בסוף המילה. כלומר
"רוצח" על משקל "פֻּתַּח", המילה היא מלרע אלא שלנוחות הקריאה
הוסף פתח לפני הגרונית. דובר כבר בעבר, שכנראה עיקר סיבת המתג
כאן, הוא כדי להפריד בין הח' והה' הבאות ממוצא אחד. מהרי"ץ
לשיטתו בענין פשטא במילה כזו, אבל גם בזה דבריו אינם מובנים.

⁵ תורה קדומה בחלק הדקדוק, בשם מהרי"ב (רבי יחיא בשירי):
'ספרים אחרים באזלא גרש'. יש בהבדל זה כדי ללמד על טיבו של
השווא הבא בראש תיבת שתי-שתיים. הערה: טיבו של השוא הוא
במחלוקת מדקדקים ראשונים. ספק אם מן התבונה להכריע כך
במחלוקת, או לאמר שבחלק מהפסוקים שי"ן של שתיים בשוא נע,
ובחלקם – בשוא נח.

⁶ כך הדבר כאשר התנועה הגדולה באה בהברה מוטעמת.

⁷ בכתר ארם צובא יש סימן רפי על האלף להראות שהיא אינה נהגית.

⁸ לא מרכא טיפחא אתנח (היידינהיים וקורן)

⁹ גם הניגון שלהם אינו ידוע להרבה. בכתבי היד הסימן של קרני פרה
(או פזר גדול) הוא כצורת V מעל האות, משום מה המדפיסים סימנו

ב ה מֶה-מֵצֵא: דגש חזק במ"ם מדין דחיק. וַיִּהְיֶה:
 הה"א בשווא נח
 ב ו לֹא-עָבַר בָּהּ: טעם נסוג אחור לעי"ן
 ב ח פִּשְׁעוֹ בִּי: טעם נסוג אחור לפ"א
 ב ט כְּתִיב: הת"ו בחירק חסר והי"ד אחריה בחירק
 מלא ודגושה
 ב יב וְשִׁעְרוֹ: שי"ן שמאלית. חֲרָבּוֹ: החי"ת בחטף
 קמץ והרי"ש אחריה בשווא נח¹¹
 ב טו לְשֹׁמֵה: המ"ם בדגש חזק ובמלרע, מלשון שממה
 ב יז תַּעֲשֶׂה-לָּךְ: געיה בת"ו. עֲזִיבֵךְ: העי"ן בקמץ
 קטן וכן הוא בהמשך יט
 ב יט פָּחַדְתִּי: במלרע, יש לשים לב לא לשכל את תנועות
 החי"ת והדל"ת
 ב כ צִנְה: יש להקפיד על קריאת העי"ן, אחרת זה משנה
 את המשמעות
 ב כא שׁוֹרֵק: שי"ן שמאלית. נֶהֱפַכְתָּ: הה"א בשווא נח
 והפ"א אחריה בדגש קל
 ב כג מְשַׁרְכֶּת: שי"ן שמאלית
 ב כד בְּחִדְשָׁה: החי"ת בקמץ קטן. יִמְצְאוּנָה: הנר"ן
 בשווא נח והה"א בקמץ, יש לקרוא ימצאונָה
 ב כז אֲבִי אֶתָּה: שתי המילים מלעיל, האל"ף של אֶתָּה
 בפתח. יִלְדָּתָנוּ: (לפי הקרי) הדל"ת בשווא נח, לא בחירק!
 ראשון של דברים
 א ד שְׁנֵי במנחת שבת
 א ח שְׁלִישִׁי במנחת שבת

חטוף (קטן) ובשווא נח, אך במוסף (שבת ר"ח) חֲרָבּוֹ עירנו בקמץ רחב
 ובשווא נע, והמשנה שם (במיוחד בהברה האשכנזית) משנה
 המשמעות באופן חמור!^[1]

¹¹ החי"ת מנוקדת בחטף קמץ בכמה ספרים, בהם כתר ארם צובא.
 אך אין חטף לפני שווא וגם לא שני חטפים בתחילת מילה. סימן החטף
 הוא להראות שהחי"ת בקמץ קטן והרי"ש אחריה בשווא נח. כל
 הפסוק בלשון ציווי החל משמו שְׁמִים [בהפטרה יש לקרא בקמץ